

Interview met Jo Jaspers van Oikoten

Sonny Van de Steene
consulent-stafmedewerker

ZWARE PROBLEEMJONGEREN KOMEN VAAK NA EEN HELE VOORGESCHIEDENIS UITEINDELIJK TERECHT IN EEN GESLOTEN GEMEENSCHAPSINSTELLING. WANNEER ZE VRIJKOMEN LIJKT HET LOT HEN VAAK STEEDS TERUG TE BRENGEN NAAR ZO EEN INSTELLING. EEN VICIEUZE CIRKEL? DIT HOEFT NIET ALTIJD ZO TE ZIJN. OIKOTEN -GRIEKES VOOR 'WEG VAN HUIS'- BIEDT HEN EEN ALTERNATIEF AAN. WE SPRAKEN MET JO JESPERS DIRECTEUR VAN OIKOTEN.

Jo Jaspers

Wat is Oikoten?

Oikoten is een projectorganisatie die een alternatief antwoord biedt op deze die de hulpverlening en gerechtelijke instanties geven voor jongeren die op een bepaald moment in hun leven in ernstige problemen terechtgekomen zijn. Onze werking hanteert geen hulpverlenings- of pedagogische strategieën. Onze kernvisie bevat twee elementen. Enerzijds wil Oikoten een 'vrijplaats' creëren. Hiermee bedoelen we dat we tijdelijk alle instanties die rond de jongeren draaien, zoals het gerecht, maar ook de school, de vrienden, de hulpverlening, de ouders..., even op een afstand houden. We creëren een ruimte, een 'speelveld', waarin de jongere alle dingen die op hem of haar drukken en wegen op afstand kan houden en waarbinnen hij of zij ruimte krijgt. Het tweede element is verantwoordelijkheid. Door het creëren van ruimte, geven we aan de jongeren de mogelijkheid om terug verantwoordelijkheid op te nemen. Die verantwoordelijkheid moet dan leiden tot zingeving en verbondenheid. We hebben het hier niet over zingeving in een religieuze context, maar wel over het terug zin krijgen in het leven.

Op welke manier doet Oikoten dat concreet?

Oikoten biedt twee kernactiviteiten aan waarbinnen deze kernvisie centraal staat: enerzijds de onthemende projecten en anderzijds herstellbemiddeling. Oikoten startte begin jaren '80 met het organiseren van staptochten naar Santiago. Later breidden we de tochten uit met werkprojecten. Samen vormen ze de onthemende projecten. Deze zijn bedoeld voor jongeren die een hele hulpverleningsgeschiedenis achter de

rug hebben. Waarbij ze van de ene mislukking in de andere raakten, zowel op persoonlijk vlak als op het vlak van de hulpverlening. Uiteindelijk belandden de jongeren meestal in een gemeenschapsinstelling. Daar zitten ze vaak zonder veel toekomstperspectief. Oikoten biedt aldus een alternatief via haar projecten.

Het is wel zo dat veel jongeren pas aan een Oikoten-project zullen deelnemen als er een serieuze stok achter de deur is. Ze moeten er echt iets bij te winnen hebben. Wat ze kunnen winnen, is dat ze bijvoorbeeld vervroegd weg kunnen uit de gemeenschapsinstelling of dat ze een (zoveelste) plaatsing in een gemeenschapsinstelling kunnen ver-

moment is er de nieuwe jeugdwet. Daarin staat herstelbemiddeling centraal. Alle minderjarigen van 12 tot 18 die iets mispeuterd hebben, waarbij een aanwijsbaar slachtoffer is en waar de jongere de feiten niet ontkent, hebben recht op dit aanbod. Het is het parket die dit aanbod doet.

“Veel jongeren pogen door deelname aan een tocht de spiraal, van steeds opnieuw na vrijlating kort daarop terug in een gemeenschapsinstelling te raken, te doorbreken.”

Het betreft een heel ruime groep. Van 'first offenders', jongeren die voor de eerste keer en misschien de enigste keer in hun leven iets uitspoken, tot jongeren die al een hele geschiedenis van misdaden achter de rug hebben.

Wat houdt een Oikoten-project in?

De projecten die Oikoten aanbiedt, zijn duidelijk afgelijnd. Ofwel gaan de jongeren op staptocht ofwel gaan ze werken op een boerderij in Frankrijk. Het betreft steeds een vaste periode. Een jongere die gaat werken, doet dit vier maanden. Gaat het over een staptocht, dan zijn er twee opties. Wanneer één jongere gaat stappen met één begeleider, dan duurt dit drie maanden. Wanneer twee jongeren samen met één begeleider gaan stappen, dan duurt dit vier maanden. Dit is het kader, maar er gaat ook wat aan vooraf en er is ook nog de nazorg.

Het begint bij de selectieprocedure. Daarna volgt vlak voor de start van het project de voorbereidingsperiode. De jongere verblijft dan één week in de Oikoten-hoeve te Tildonk, Vlaams-Brabant. We bereiden er de jongere voor op het project. Er is bijvoorbeeld de kennismaking met de begeleider, maar ook een aantal praktische afspraken worden er gedaan.

Naast de projecten biedt Oikoten ook herstelbemiddeling aan. Op een bepaald moment werd geconstateerd dat de klassieke antwoorden die door justitiële instanties werden gegeven op het probleemgedrag van jongeren nogal beperkt en ontoereikend waren. Deze hielden te weinig rekening met waar de jongere en zijn slachtoffer zelf nood aan hadden. Vanuit deze bekommernis groeide het idee tot het verlenen van herstelbemiddeling.

Wat is de link tussen Oikoten en de gerechtelijke wereld?

Het is niet zo dat jeugdrechters aan de jongeren kunnen opleggen om een project bij Oikoten te doen. Nee, de jongere zelf stelt zich kandidaat door een brief te schrijven en de jeugdrechter geeft dan al dan niet of wel toestemming. Dus zowel de herstelbemiddeling als de projecten betreffen een vrijwillig aanbod, niet opgelegd op welke manier dan ook.

mijden. Die externe motivatie kan erg belangrijk zijn om jongeren over de brug te krijgen.

Wat is het profiel van de jongeren die meedoen aan een project bij Oikoten en die van de jongeren die aan herstelbemiddeling doen?

De jongeren die deelnemen aan de tochten of werkweken zijn vaak jongeren die in de gemeenschapsinstellingen zitten. Drie op vier, die mee willen doen aan een project, zitten daar. De meeste die deelnemen moeten zes maanden zitten in de gemeenschapsinstelling en hopen door deel te nemen er sneller weg te raken. Vaak hebben ze er reeds enkele malen gezeten. Veel jongeren pogen door deelname aan een tocht de spiraal, van steeds opnieuw na vrijlating kort daarop terug in een gemeenschapsinstelling te raken, te doorbreken.

De doelgroep met betrekking tot herstelbemiddeling is anders. Op dit

Tijdens die periode wordt ook de overeenkomst gemaakt. Hoewel we focus- sen op de jongere, gaan we ook uit van het netwerk om hem of haar heen zoals de ouders, jeugdrechter...

We laten alle partijen de kans om te formuleren waarom ze het belangrijk vinden dat de jongere dat project onderneemt. Jongeren melden vaak

“Eigenlijk gaan we ervan uit dat de jongere en de begeleider op het einde van de tocht elkaar kotsbeu zijn. Om het cru te stellen: de ‘goede’ tochten zijn deze waar ze dat alle twee op het einde tegen elkaar kunnen zeggen.”

dat ze willen tonen aan hun ouders dat ze tot iets positiefs in staat zijn, ook dat ze aan zichzelf willen tonen dat ze tot meer in staat zijn dan wat ze tot nu toe gedaan hebben, dat ze zelfstandiger willen worden... Vele ouders hopen dat de jongere ontdekt dat hij of zij ook tot goede dingen in staat is of dat ie tot inzicht komt. Ook de jeugdrechter formuleert soortgelijke zaken, maar op een meer pedagogische manier, bijvoorbeeld dat de jongere leert rekening te houden met andere mensen. De gehele levensweg van de jongere wordt hier ook in kaart gebracht met de verschillende visies erop. De gelijkwaardigheid van de visies van alle personen is hierbij heel belangrijk.

Een tweede element in die overeenkomst is dat elke partij ook formuleert wat hun eigen bijdrage zal zijn. Wat zij gaan doen om dat project mee tot een goed einde te brengen. De jongeren melden hierbij dat ze aan het project zullen deelnemen volgens de afspraken die onderling gemaakt werden. Dit luik van de overeenkomst is eigenlijk vooral belangrijk voor de ouders en jeugdrechters. De ouders engageren zich bijvoorbeeld om te schrijven, om een kamer klaar te maken waar de jongere kan gaan wonen na het project,

om mee te helpen zoeken naar een school of werk... Aan de jeugdrechter wordt gevraagd om de jongeren te volgen in wat zij, de jongeren, willen doen na het project. Dit vanuit het principe dat de jongere zelf verantwoordelijkheid kan en mag nemen. Het is dus de jongere zelf die zegt wat hij of zij na het project wil doen. We verwachten

Duidelijk kwam naar voor dat de jongeren trots waren op zichzelf, omdat zij het project gedaan hadden en niemand anders. Hoewel de jongere samen met een begeleider op stap gaat, is deze laatste geen leraar noch hulpverlener. De begeleider steunt hoogstens op moeilijke momenten, maar het is de jongere zelf die het doet.

dat als een jeugdrechter ‘ja’ zegt tegen dat project, dat hij ook ‘ja’ zegt tegen wat de jongere erna wil doen. Dat is natuurlijk niet gemakkelijk. Veel jongeren willen na het project naar huis, terwijl de jeugdrechters veelal de gehele levensgeschiedenis van de jongere kent en er geen goed oog op heeft. Toch zien we dat er jeugdrechters zijn die het een kans willen geven. Natuurlijk loopt het dan soms goed en soms ook mis.

Hierna volgt het project zelf. Een tocht bijvoorbeeld gaat over stappen, slapen, stappen, eten... Iedere dag hetzelfde.

Wat bereik je hiermee? Wat is het nut van bijvoorbeeld een trektocht?

Een project, zoals een tocht, is zoals eerder gezegd niet opgevat als een educatief project. Het gaat vooral om het proces dat in de jongere zelf plaatsvindt. Enkele jaren geleden hebben we jongeren bevroegd met betrekking tot de invloed van het project op hen.

Rond dit innerlijke proces dat in de jongere zelf plaatsvindt, kan je op onderzoek gebaseerde kaders plaatsen. Eén kader gaat er bijvoorbeeld van uit dat er een mentale ruimte gecreëerd wordt bij de jongere die allerlei innerlijke processen op gang brengt, doordat de jongere tijdens zo een tocht enkel en alleen bezig is met het moment zelf.

Als de begeleider geen hulpverlener of leraar is, wat is dan zijn of haar rol?

Het betreft eigenlijk geen begeleider in de strikte zin van het woord. Hij of zij is feitelijk een metgezel, een kameraad. Iemand die samen met de jongere, in dezelfde omstandigheden, op stap gaat. Hij of zij heeft bijvoorbeeld evenveel geld of even weinig geld op zak als de jongere. Alles wat de jongere meemaakt, maakt ook de begeleider mee. Er is bijvoorbeeld geen parallel circuit van communicatie met Oikoten. Elk verslag dat de begeleider schrijft wordt door de jongere gelezen.

De begeleider is ook niet opgeleid. Hij of zij is geen hulpverlener. Dit betekent niet dat Oikoten hulpverleners, leraars, vormingswerkers... als begeleiders uitsluit, maar ze kunnen niet als 'hulpverlener' meedoen aan een project. Ze moeten dit doen als mens met een zekere levenservaring. Dit om twee redenen. Enerzijds werken we met jon-

tocht moet even verrassend zijn voor de begeleider als voor de jongere. Indien de begeleider bijvoorbeeld zou weten wat er achter iedere bocht komt, dan ontnem je heel veel dingen en mogelijkheden van de jongere en wordt de begeleider opnieuw in de rol van deskundige geplaatst.

waarbij dit soort dingen gebeuren, maar dat we er toch mee doorgedaan zijn. We proberen de jongeren dan aan te spreken op hun verantwoordelijkheid, waarom ze dat doen en samen kijken naar wat een oplossing kan zijn. Meestal lukt het om daar iets constructiefs aan te doen en het project verder te laten verlopen.

“Voor heel wat van die jongeren is dit de eerste maal in hun leven dat ze iets positiefs, dat langer dan één dag -bijvoorbeeld hun verjaardag- duurt, meemaken.”

geren die reeds 'overgepedagogiseerd' zijn, die dat allemaal door en door kennen en daar op afknappen. Ten tweede omdat de begeleider alleen is met de jongere. Wanneer je 24 uur op 24 gedurende 3 of 4 maanden samen onderweg bent, dan kan je geen rol spelen. Je kan dan niet constant professioneel handelen. Het enige dat je kan doen, is jezelf zijn. Met je sterktes en zwaktes. Terwijl je heel goed je eigen grenzen moet bepalen, want de enige grens die er is, is je eigen grens.

Een begeleider doet in principe maar éénmaal een tocht mee en daarna nooit meer. Heel zelden doet een begeleider een tweede tocht, maar dan zit er zeker twee jaar tussen beide tochten. Het ervaren-zijn in het begeleiden van zo een tochten is eerder een nadeel dan een voordeel. Het gehele proces, de gehele

Een begeleider krijgt een contract voor ongeveer zes maanden en wordt dus, voor het project waaraan hij of zij deelneemt, betaald.

Wanneer wordt een tocht voortijdig onderbroken? Wanneer loopt het fout?

Oikoten hanteert 4 basisregels voor een tocht. Voor de rest zijn het de begeleider en de jongere zelf die bepalen hoe een tocht verloopt.

De eerste basisregel is dat elke kilometer te voet moet worden afgelegd. Een tocht kan dus bijvoorbeeld stoppen als een jongere systematisch lift. Het moet een staptocht blijven.

De tweede regel zegt dat de wetten van het land moeten worden gerespecteerd. Bijvoorbeeld als de jongere onderweg een inbraak pleegt, dan kan de tocht stopgezet worden. Toch wil ik er op wijzen dat we niet vaak een tocht stopzetten. Er zijn tochten geweest

De derde basisregel is dat ze geen gsm's en geen muzikspelers mogen meenemen. Op deze regel heb ik nog nooit een tocht weten stopzetten. Het is wel een belangrijke regel, omdat de jongeren gestimuleerd worden om met het hier en nu bezig te zijn. De jongeren zullen door deze regel ook meer schrijven naar huis en vrienden. Dit omdat schrijven reflexief is en ook rustgevend. Je schrijft enkel als je tot rust gekomen bent, als je je goed voelt, als je tijd hebt... Bellen doe je als je in de miserie zit. Het gebeurt impulsief en lost niets op. Een jongere kan bijvoorbeeld naar huis bellen, omdat hij een conflict heeft met de begeleider. Nadat de jongere gebeld heeft, komt hij terug bij de begeleider. Ze stappen verder en enkele uren later is het conflict overgewaaid of weer bijgelegd. Op dat moment zal de jongere niet snel even de telefoon nemen om het thuisfront te laten weten dat alles terug in orde is. Thuis blijft men dus zonder reden ongerust.

Als het fout loopt, dan gebeurt het meestal op een schending van de vierde regel: de tocht moet gebeuren in een volwassen verstandhouding met elkaar. Dit gaat over het relationele, het omgaan met elkaar, het nemen en geven van verantwoordelijkheid. Eigenlijk gaan we ervan uit dat de jongere en de begeleider op het einde van

de tocht elkaar kotsbeu zijn. Om het cru te stellen: de 'goede' tochten zijn deze waar ze dat alle twee op het einde tegen elkaar kunnen zeggen. De tocht duurt uiteindelijk 3 of 4 maanden. Deze reactie van beide op het einde is niet abnormaal. Tochten lopen spaak als de wederzijdse frustraties zo

residentiële begeleiding zitten niet zomaar kunnen doorstromen naar een heel open setting zonder ondersteuning of begeleiding.

Onze rol situeert zich op verschillende niveaus. Het professionele team van Oikoten organiseert de nazorg. Wij

Wat is de invloed van zo een project op het leven van de jongere op lange termijn?

Vaak betreft het jongeren die vanaf hun geboorte in de hulpverlening zitten. Hoewel ik er niet te negatief wil overdoen, hebben de jongeren die wij krijgen vaak tien plaatsingen achter de

“Ze weten dat er een moment in hun leven is geweest dat ze er in geslaagd zijn om hun leven in eigen handen te nemen.”

hoog oplopen, dat het vertrouwen totaal zoek is en dat men geen (mentale) afstand meer kan nemen van elkaar. De andere heeft zich als een virus in je geest genesteld en laat je niet meer los. Het minste doet je ontploffen. De energie ontbreekt om te relativiseren en op een bepaald moment -soms heel onvoorspelbaar- kraak je gewoon. Dan weten wij dat het voorbij is.

Wat gebeurt er na het project?

We proberen de jongeren eigenlijk zo snel mogelijk te laten doen wat ze willen. De meesten gaan terug thuis wonen. Sommigen gaan begeleid zelfstandig wonen. We merken wel dat het moeilijk is om jongeren uit de hulpverlening te halen. We realiseren ons met betrekking tot resultaten en doelstellingen dat jongeren die in een gesloten

moeten zien dat er een plaats is waar de jongeren naartoe kunnen, wat niet zo evident is als je kijkt naar de wachtlijsten. Vaak proberen wij ook al voorbereidende contacten te leggen met scholen, werk... Na het project gaan we vanuit Oikoten ook nog enkele malen op bezoek bij de jongere. Tot minstens 6 maanden na het project proberen we contact te houden. De jongeren kunnen daarna altijd langskomen als ze ons nodig hebben.

Naast het kernteam van Oikoten is er natuurlijk ook de tochtbegeleider. Deze houdt vaak nog intensief contact met de jongere. Elke jongere kiest bij het project ook een steunfiguur. Deze heeft als doel om de jongere niet alleen tijdens het project te ondersteunen, twee maal gaat ie tijdens het project bij de jongere op bezoek, maar ook na het project mee de jongere op te volgen en van opvang te voorzien.

rug. Voor heel wat van die jongeren is dit de eerste maal in hun leven dat ze iets positiefs, dat langer dan één dag -bijvoorbeeld hun verjaardag- duurt, meemaken. Ze ervaren zelf dat ze iets kunnen. Die ervaring kan niemand hen meer afnemen. Wat er in de toekomst ook gebeurt.

Hoewel we er geen cijfers van hebben, merken we wel dat het effect van zo een tocht zich op lange termijn speelt. Het is een illusie om te denken dat je via een project van 3 of 4 maanden iemands leven duurzaam kan veranderen. Het leven is iets van vallen en opstaan, dus veel van onze jongeren vallen ook na een project. We zien dat veel jongeren echter teruggrijpen naar die ervaring. Soms contacteren ze ons bijvoorbeeld als het goed gaat, als ze een kindje krijgen of zo, soms als het heel slecht gaat, bijvoorbeeld als een voormalige jongere in de gevangenis terechtgekomen is en op het punt staat vrij te komen. Het kan dan zijn dat ze niets hebben en dan hulp vragen aan Oikoten. Dit kunnen we doen door bijvoorbeeld met hen te praten of nog eens samen met de voormalige begeleider het dagboek en de foto's te bekijken. Iedere jongere weet ook dat ze bij ons steeds terecht kunnen indien ze nog eens op stap willen gaan en materiaal, zoals een tent, nodig hebben.

Uit al die ervaringen die we horen, merk ik dat zo een project hun leven

misschien niet heeft veranderd, maar wel dat het hun denken en hun manier van naar het leven en zichzelf kijken voor een stuk heeft beïnvloed. Ze weten dat er een moment in hun leven is geweest dat ze er in geslaagd zijn om hun leven in eigen handen te nemen.

“Verantwoordelijkheid opnemen begint volgens mij bij de mogelijkheid om verantwoordelijkheid te kunnen opnemen.”

Zoals je reeds gezegd hebt, doet Oikoten ook aan herstelbemiddeling. Wat houdt dit in?

Herstelbemiddeling gaat over jongeren die iets hebben gedaan waarbij er een slachtoffer is. Herstelbemiddeling wordt niet opgelegd, maar is een aanbod vanuit het parket. Het is een mogelijkheid die het parket aanbiedt om tot een oplossing te komen via bemiddeling.

Oikoten biedt een neutrale bemiddelaar aan. Iemand die niet betrokken is bij het desbetreffende conflict. Hij of zij functioneert als een soort moderator. De eerste stap is dat we aan beide partijen vragen of ze bereid zijn aan zo een herstelbemiddelingsproces deel te nemen. Als beide partijen daar bereid tot toe zijn, dan beginnen we eraan. Dit proces is niet afgebakend in tijd noch in intentionaliteit. Het is een vrij open proces, waarbij in eerste instantie één gesprek met de dader en één met het slachtoffer wordt gevoerd. Slachtoffers kunnen meerderjarig zijn. Het betreft altijd minderjarige daders. Veelal worden de ouders er ook bij betrokken.

De bemiddelaar gaat na bij beide partijen wat er gebeurd is... Er wordt ruimte gecreëerd, vooral ook voor het slachtoffer, om het verhaal te vertellen. Daarop wordt samen gezocht naar wat een antwoord kan zijn op de schade die is aangericht. Antwoorden kunnen heel uiteenlopend zijn. Oikoten is daar ook

totaal niet sturend in, het maakt deel uit van die vrijplaats. Het basisidee is dat we het conflict teruggeven aan de beide partijen. Het is niet de rechtbank die het conflict uit hun handen neemt en een oplossing uitspreekt. Beide partijen worden terug eigenaar van het conflict en zoeken samen naar een oplossing.

Oikoten heeft met zijn herstelbemiddeling al heel veel positieve resultaten geboekt. Ik herinner me enkele jongeren die op heel veel racistische websites surfden. Het Centrum van Gelijke Kansen had zich toen burgerlijke partij gesteld en was hierdoor het ‘slachtoffer’. Het resultaat van de herstelbemiddeling was dat die jongeren gingen meewerken aan een site rond verdraagzaamheid.

Wie financiert de werking van Oikoten?

Oikoten wordt gefinancierd als een project door het Vlaams ministerie van Welzijn. De Vlaamse Gemeenschap dus. Ieder jaar opnieuw moeten we een aanvraag indienen en een goedkeuring krijgen.

Welke voldoening geeft werken bij Oikoten jou?

Ik vind het belangrijk dat mensen de mogelijkheid hebben om verantwoordelijkheid op te nemen. Verantwoordelijkheid opnemen begint volgens mij bij de mogelijkheid om verantwoordelijkheid te kunnen opnemen. Er moet een maatschappelijke en interrelationele context zijn die maakt dat jongeren kansen krijgen om verantwoordelijkheid op te nemen. Pas als alle betrokken hun verantwoordelijkheid opnemen, en dat zit in de filosofie van Oikoten, kan je problemen oplossen. Het betreft hier dus de verantwoordelijkheid van de jongere, maar ook die van de omgeving van de jongere en ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Daarom kies ik voor Oikoten, omdat we steeds proberen om op die drie niveaus te werken.

Voor meer info:
www.oikoten.be

